

УДК 658.1: 336.6

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-16](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-16)

Трусова Н. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна.

ORCID: 0000-0001-9773-4534

e-mail: trusova_natalya5@ukr.net

Пристемський О. С., доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування, Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон, Україна

ORCID: 0000-0001-9743-3563

e-mail: pristemskiyaleksandr@gmail.com

Мельник Л. М., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна.

ORCID: 0000-0003-1731-1860

e-mail: l.m.melnyk@nuwm.edu.ua

Управління фінансовими потоками господарської діяльності: інструменти та стабілізатори фінансової безпеки розвитку суб'єктів сільського господарства

Анотація. Управління фінансовими потоками має вагомe значення для ефективного функціонування суб'єктів сільського господарства. Розглянуто стратегію зміцнення фінансової безпеки розвитку сільського господарства, яка передбачає кореляційне поєднання стратегії оптимізації фінансових потоків, стратегії управління структурою капіталу, стратегії мінімізації фінансових ризиків та антикризової фінансової стратегії. Визначено, що цільовою спрямованістю управління фінансовими потоками є економічна регламентація тривалості операційного циклу підприємства. Сформовано головні ознаки фінансової безпеки розвитку суб'єктів сільського господарства. Розглянуто базові фундаментальні показники на яких має ґрунтуватися фінансова безпека підприємств. Визначено, що зміцненню фінансової безпеки розвитку сільського господарства сприяє ефективне використання фінансових потоків господарської діяльності та створення раціональної та оптимальної структури фінансування. Необхідно враховувати джерела формування фінансових потоків і мінімізації фінансових ризиків для забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства. Визначено, що циклічний характер фінансових потоків у розрізі виробничих напрямів сільськогосподарських підприємств проявляється через показники швидкості обороту дебіторської та кредиторської заборгованості та характеризує ефективність роботи підприємств.

Ключові слова: фінансові потоки; сільське господарство; фінансова безпека; запаси; господарська діяльність.

Trusova Natalia, Doctor of Economic Sciences, Profesor, Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Dmytro Motornyi Tavria State Agrrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Prystemskiy Oleksandr, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation, Kherson State Agrarian and Economic University, Kherson, Ukraine

Melnyk Larisa, PhD in Economics, Docent, Associate Professor at the Department of Labor Resources and Entrepreneurship, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine

Management of Financial Flows of Economic Activities: Tools and Stabilizers of Financial Security of the Development of Agricultural Entities

Abstract. Introduction. Management of financial flows is of great importance for the effective functioning of agricultural entities. An important condition for the effective functioning of agricultural entities is the provision of even and balanced movement of financial flows, which is not always possible both from a technological and financial point of view.

Purpose. The strategy of strengthening the financial security of agricultural development is considered, which involves a correlational combination of the strategy of optimizing financial flows, the strategy of managing the capital structure, the strategy of minimizing financial risks, and the anti-crisis financial strategy. It was determined that the target orientation of financial flow management is the economic regulation of the duration of the enterprise's operating cycle.

¹Стаття надійшла до редакції: 25.08.2022

Received: 25 August 2022

Results. *The main features of the financial security of the development of agricultural entities have been formed. The basic fundamental indicators on which the financial security of enterprises should be based are considered. It was determined that strengthening the financial security of agricultural development is facilitated by the effective use of financial flows of economic activity and the creation of a rational and optimal financing structure. It is necessary to take into account the sources of the formation of financial flows and the minimization of financial risks to ensure the financial security of the development of agriculture. It was determined that the cyclic nature of financial flows in terms of production directions of agricultural enterprises is manifested through indicators of the speed of turnover of receivables and payables and characterizes the efficiency of the enterprises.*

Conclusions *The rational management of financial flows of agricultural enterprises is a necessary condition for increasing the efficiency of the mechanism of the use of financial resources and sources of their formation. The economic performance of agricultural enterprises should be determined by indicators of financial stability, solvency, profitability with a reduction in the risk of unforeseen financial losses.*

Keywords: *financial flows; agriculture; financial security; reserves; economic activity.*

JEL Classification: *G18; G32; O13; Q14.*

Постановка проблеми. Важливою умовою ефективного функціонування суб'єктів сільського господарства є забезпечення рівномірного та збалансованого руху фінансових потоків, що не завжди можливе як з технологічного, так і з фінансового погляду. Посилення фінансової безпеки розвитку сільського господарства повинно здійснюватися за допомогою стратегії її зміцнення, яка передбачає кореляційне поєднання стратегії оптимізації фінансових потоків, стратегії управління структурою капіталу, стратегії мінімізації фінансових ризиків та антикризової фінансової стратегії, що має вплинути на зростання фінансової стійкості та стабільності розвитку суб'єктів сільського господарства, підвищити їх конкурентоспроможність, посилити продовольчу безпеку та зростання добробуту нації.

Розширення сфери збуту, завоювання нових ринків супроводжується складними економічними умовами діяльності сільськогосподарських підприємств. З одного боку, збільшуються обсяги реалізації продукції та надходження виторгу, з іншого – виникають проблеми зі своєчасністю та повнотою виконання зобов'язань партнерів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливістю сільськогосподарської діяльності є високий рівень ризикованості відносно інших напрямів діяльності, що викликано характерними виробничими рисами й спонукає до максимізації рівня як фінансової безпеки, так і фінансової безпеки розвитку суб'єктів сільського господарства. Тому питання розвитку галузі знаходяться у центрі уваги багатьох вчених-економістів, серед яких фундатори фінансової науки С. В. Васильчак, О. Є. Гудзь, С.М. Кваша, Ю. О. Лупенко, В. П. Мартиненко, О. О. Непочатенко, Н. С. Прокопенко, П. Т. Саблук, В. П. Синчак, Н. С. Танклевська, Л. М. Худолій та інші. Проте, поряд з важливими науковими результатами в цьому напрямі на сьогодні бракує системного дослідження питань щодо управління фінансовими потоками господарської діяльності суб'єктів сільського господарства в частині зміцнення їх фінансової безпеки.

Формулювання цілей дослідження. Метою проведеного дослідження є визначення інструментів та стабілізаторів фінансової безпеки розвитку суб'єктів сільського господарства в контексті ефективного

управління фінансовими потоками господарської діяльності.

Основні результати дослідження. При управлінні фінансовими потоками слід прагнути до максимізації кінцевого результату та мінімізації витрат, пов'язаних із цим управлінням. Необхідно прагнути того, щоб один керований рух змінював параметри якомога більшої кількості потоків. У цьому випадку розв'язання проблем буде здійснюватися якнайшвидше та з найменшими витратами [1, с. 9]

Цільовою спрямованістю управління фінансовими потоками у сфері господарської діяльності сільськогосподарських підприємств є економічна регламентація тривалості операційного циклу підприємства, яка впливає на тривалість його фінансового циклу (циклу обігу фінансових ресурсів підприємства) у довгостроковому та короткостроковому періодах. Фінансовий цикл показує проміжний період між оплатою кредиторської заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, розрахунками з бюджетом, з оплати праці, страхування, за сировину та матеріали та погашення дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію та послуги. Він характеризує період обороту фінансових ресурсів, які обслуговують операційну діяльність та загальний період обороту фінансового потоку [2, с. 63]. Забезпечення цільової динаміки фінансового циклу є одним із головних факторів підтримки необхідної ліквідності сільськогосподарського підприємства та реалізації його транзакційного попиту на запаси фінансових ресурсів, тобто потребує управління фінансовим потенціалом. Такі аспекти діяльності виявляються у зв'язку із виникненням та збільшенням дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість для сільськогосподарського підприємства є недоотриманим запасом фінансових ресурсів, який знаходиться за його межами й гальмує подальший рух фінансових потоків. Своєю чергою наявність дебіторської заборгованості є джерелом виникнення кредиторської заборгованості, яка призводить до несвоечасності або неможливості зробити розрахунок за зобов'язаннями й несе загрозу штрафних санкцій і збитків.

Фінансова безпека розвитку суб'єктів сільського господарства є важливою складовою частиною економічної безпеки підприємства. Вона базується на незалежності, ефективності та конкурентоспроможності фінансів підприємства, яка здійснюється через систему критеріїв і показників його стану, що характеризують збалансованість фінансових потоків, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових резервів, фінансову стійкість (стабільність), а також рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання наявних зобов'язань, та якість фінансових інструментів і послуг,

що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан підприємства [3, с. 142].

Повноцінне використання можливостей зовнішнього середовища з метою збільшення конкурентних переваг й формування оптимальних джерел фінансових потоків, що забезпечують розвиток та зменшують загальний фінансовий ризик існування, є головними рисами фінансової безпеки розвитку суб'єктів сільського господарства [4]. Складові фінансової безпеки варто розглядати сформувавши головні його ознаки (рис. 1).

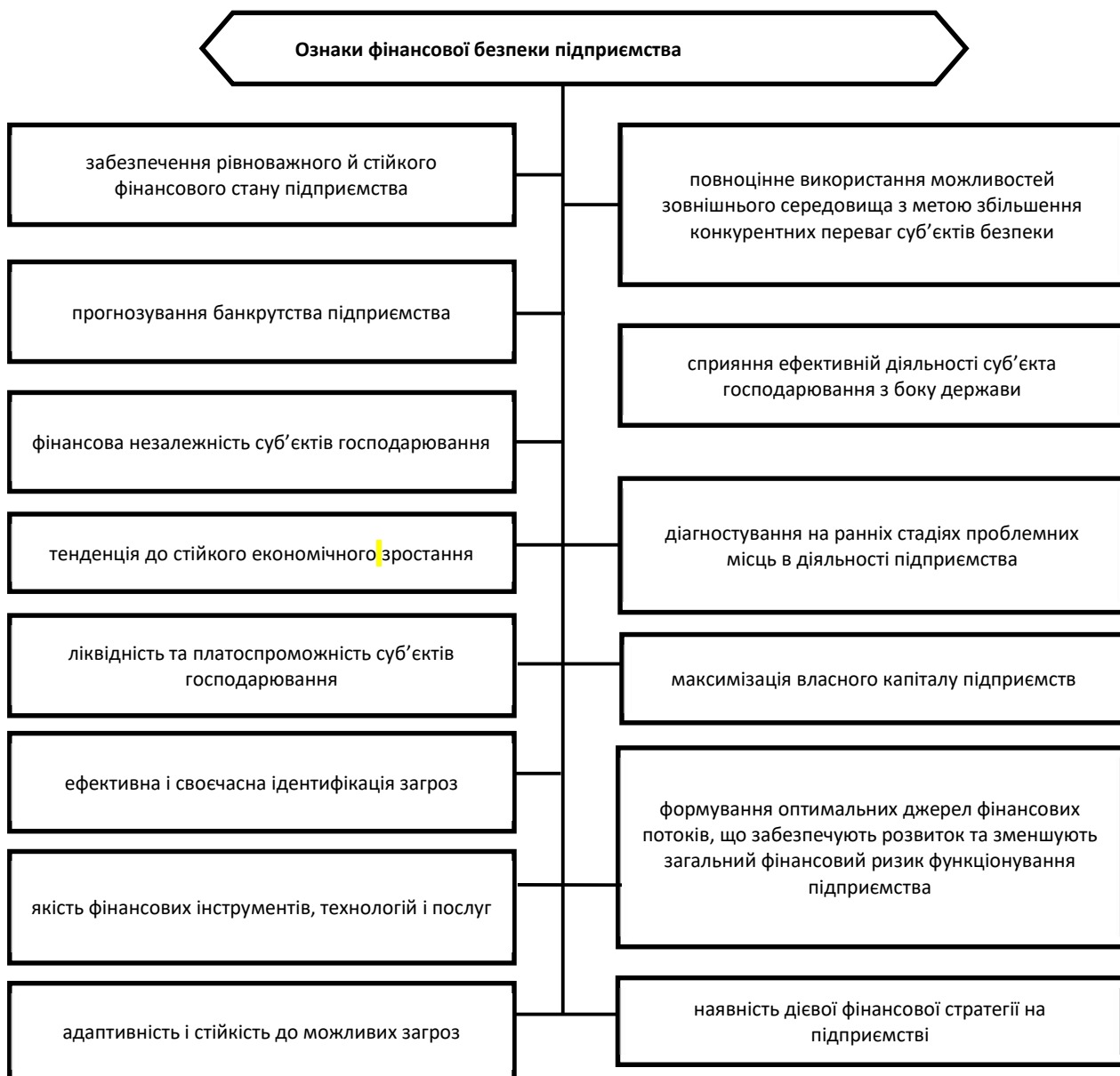

Рисунок 1 – Ознаки фінансової безпеки підприємства

Джерело: згруповано авторами за даними [4; 5; 6]

Фінансова безпека підприємств повинна ґрунтуватися на базових фундаментальних показниках, що полягають в наступному: стійкий фінансовий стан (високий рівень ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності); накопичення фінансового потенціалу, досягнення фінансових цілей розвитку підприємств та формування ефективного механізму їх реалізації; здатність протистояти негативному впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища; збалансування фінансових інтересів і побудова стабільних фінансових відносин, у яких формується потоковий рух фінансових ресурсів [7, с. 58].

Сукупний поточний рух фінансових ресурсів забезпечує формування величини фінансових потоків господарської діяльності, створюючи раціональну та оптимальну структуру фінансування, а також покращення норм дивідендних виплат і підтримання високої курсової вартості цінних паперів зміцнюють фінансову безпеку розвитку сільського господарства [8; 9].

Визначальним фактором фінансової безпеки розвитку сільського господарства можна вважати прибутковість сільськогосподарської діяльності, яку визначають за допомогою показників рентабельності. Так, за допомогою прибутку та ефективного управління фінансовими потоками можна збільшити власний капітал підприємства, сформувати достатній резервний фонд, застрахувати основні ризики у страховій компанії та започаткувати нові напрями сільськогосподарського виробництва з метою диверсифікації бізнесу [10, с. 98].

Оскільки фінансова безпека розвитку сільського господарства має бути орієнтованою на створення конкурентоспроможної національної економіки, першочерговим завданням якої є забезпечення продовольчої безпеки країни, тому вона повинна враховувати джерела формування фінансових потоків і мінімізації фінансових ризиків [7, с. 55]. Саме від них залежить удосконалення економічних відносин і забезпечення сталого розвитку аграрного сектору, що досягається завдяки використанню методів, фінансових інструментів та важелів, які, впливаючи, формують рівень фінансової безпеки розвитку сільського господарства, який базується на фінансовій самодостатності, надійності, незалежності, стійкості та стабільності її суб'єктів [11].

Об'єктом фінансової безпеки розвитку суб'єкта господарювання виступають майно та активи підприємства (у тому числі нематеріальні активи та позабалансові), операції залучення фінансових потоків та їх використання (відносини позики, розрахункові операції, резервування, лімітування, нормування запасу оборотних коштів, утворення доходів та прибутків), види діяльності підприємства та позиціонування його у бізнес-середовищі (аналіз конкурентів, банківських продуктів, страхових продуктів, змін податкового законодавства, дії

державних галузевих програм підтримки розвитку підприємництва, а також вивчення характеру руху фінансових потоків, здійснення витрат та формування фінансових ресурсів за центрами відповідальності, відділами, відповідальними працівниками), фінансові інтереси підприємства.

Фінансові потоки, які використовують суб'єкти господарювання для здійснення своєї діяльності забезпечують фінансову безпеку розвитку суб'єктів сільського господарства. Покращення ефективності функціонування галузі, підвищення темпів розвитку аграрного виробництва, що створить умови для удосконалення економічного середовища господарювання та зміцнення фінансової безпеки аграрних підприємств, дозволить посилити інвестиційну діяльність у сільському господарстві [12, с. 5-6]. Тому інвестиційні ресурси відіграють особливу роль у даному процесі.

Отриманий чистий прибуток у сільськогосподарських підприємств визначається напрямом руху фінансових потоків. Його особливість проявляється у забезпеченні послідовного відтворення та збільшення обсягів готової продукції за кількістю, асортиментом, властивостями та вартістю. При цьому у розрізі виробничих напрямів сільськогосподарських підприємств циклічний характер фінансових потоків проявляється через показники швидкості обороту дебіторської та кредиторської заборгованості та характеризує ефективність роботи підприємств щодо контролю здійсненні розрахунків та платежів.

Діагностика фінансових потоків суб'єктів сільського господарства є доцільною при розгляді руху фінансового циклу. Спрощено фінансовий цикл підприємства має чотири етапи руху фінансових ресурсів. На першому етапі фінансові ресурси обмінюються на сировину, матеріали, тобто коштом виробництва з одночасним залученням робочої сили, результатом якого є готова продукція. На другому етапі відбувається обмін готової продукції на фінансові ресурси, але більшу вартість, ніж вони були спочатку вкладені у виробництво як сировина й матеріали. На третьому етапі здійснюється погашення контрагентами дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію та надані послуги. І на четвертому етапі оплачуються рахунки за сировину, матеріали постачальникам або погашення кредиторської заборгованості [13].

Якщо на тривалість фінансового циклу впливає довжина операційного циклу, період обороту дебіторської та кредиторської заборгованості, термін авансових платежів, то цей вплив має різновекторний характер: дебіторська заборгованість і авансові платежі підприємства подовжують фінансовий цикл; кредиторська заборгованість та авансові платежі покупців навпаки його скорочують. У результаті ефективне використання фінансових ресурсів залежить від часу обороту перебування їх у кожній формі.

Слід зазначити, що скорочення терміну зберігання запасів у структурі оборотних коштів тягне за собою певний ступінь ризику. З одного боку, що менше період, то швидше рух фінансових потоків, з іншого – збільшується ризик уповільнення операційного циклу через недопостачання чи брак запасів. Виходячи з таких міркувань слід приймати рішення про нормування запасів. Разом з тим, суб'єкти сільського господарства можуть формувати наднормативні запаси з метою захисту фінансових ресурсів при коливанні ринкової кон'юнктури (виникнення інфляції), спеціально трансформуючи їх з грошової форми в матеріальну, або отримати додатковий дохід внаслідок зростання цін на сировину.

Аналіз можливих джерел фінансування для посилення фінансової безпеки розвитку суб'єктів сільського господарства виявив можливість застосування таких інструментів, як акредитиви, банківські гарантії, овердрафт, товарний кредит і торгове фінансування, бартерні операції, кредити в іноземній валюті від нерезидентів, лізинг тощо. Найбільш прийнятним для сільського господарства на

нашу думку є лізинг, який дозволяє врахувати особливості господарської діяльності галузі. Також, перспективи використання IPO та венчурного фінансування відзначаються високою ефективністю [11].

Висновки. Таким чином, раціональне управління фінансовими потоками суб'єктів сільського господарства є необхідною умовою підвищення ефективності механізму використання фінансових ресурсів та джерел їх формування. Результативність господарської діяльності суб'єктів сільського господарства має визначатись через показники фінансової стійкості, платоспроможності, прибутковості зі зменшенням рівня ризику непередбачених фінансових втрат. Посилення фінансової безпеки розвитку суб'єктів сільського господарства повинно здійснюватися за допомогою відповідної стратегії, яка передбачає кореляційне поєднання стратегії управління фінансовими потоками, стратегії управління структурою капіталу, стратегії управління фінансовими ризиками та антикризової фінансової стратегії.

Література:

1. Иванов В. В., Кусакин С. П., Гутарева Е. Ю. Финансовые потоки в логистических системах. *Логинфо*. 2001. № 9. С. 8-11.
2. Trusova, N. Systemic factors of projected financial potential of business entities. *Economic annals – XXI*. 2016. 161(9-10), pp. 61-65.
3. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. *Економічний простір*. 2008. №9. С. 140-148.
4. Білик М. Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. №8 (83). С. 129-133.
5. Орехова К. В., Караченцева І. О. Ознаки фінансової безпеки підприємства в умовах фінансової кризи. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2010. №1(7). С. 64-69.
6. Кузенко Т. Б., Мартюшева Л. С., Грачова О. В., Литовченко О. Ю. Фінансова безпека підприємства: навч. посіб. Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. 300 с.
7. Синчак В. П., Крушинська А. В. Фінансова безпека сільськогосподарських підприємств як необхідна умова їх конкурентоспроможності. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Сер. Економіка і менеджмент. 2012. Вип. 4 (52). С. 55-60.
8. Пироженко В. Методологія операціоналізації основних понять національної безпеки : гуманітарна складова. *Політичний менеджмент*. 2006. № 3. С. 23.
9. Синюгіна Н. В. Фінансова безпека підприємства в сучасних умовах як індикатор дієвості фінансового контролю. *Технологический аудит и резервы производства*. 2012. №4/2(6). С. 25-26.
10. Тітова С. П. Основи формування фінансової складової економічної безпеки аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2010. № 9. С. 96-101.
11. Prystemskiy O. S., Lavrenko S. O., Lavrenko N. M. Theoretical aspects of management of economic and financial safety of agricultural enterprises. *Forsight-management: Best world practice of development and integration of education, science and business : collective monograph*. Georgia, Batumi, 2017. P.73-79.
12. Непочатенко О. О. Активізація інвестиційної діяльності як спосіб зміцнення фінансової безпеки аграрного сектору. *Агросвіт*. 2014. № 2. С. 3-6. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2014_2_2 (дата звернення: 16.08.2022)
13. Зеліско І. М. Финансовые потоки интеграционных аграрных формирований: теоретический аспект. *Економіка АПК*. 2012. № 6. С. 85-90.

References:

1. Ivanov, V. V., Kusakin, S. P., Gutareva, & Ye.YU. (2001). Financial flows in logistics systems. *Loginfo*. 9. 8-11 [in Ukrainian].
2. Trusova, N. (2016). Systemic factors of projected financial potential of business entities. *Economic annals – XXI*. №161(9-10). 61-65 [in English].
3. Sudakova, O. I. (2008). Strategic management of the financial security of the enterprise. *Ekonomichnyy prostir*. №9. 140-148 [in Ukrainian].
4. Bilyk, M. D. (2008). The role of stable activity of enterprises in their financial security. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini*. 8 (83). 129-133 [in Ukrainian].

5. Oryekhova, K. V., & Karachentseva I. O. (2010). Signs of the financial security of the enterprise in the conditions of the financial crisis. *Visnyk Universytetu bankiv's'koyi spravy Natsional'noho banku Ukrainy*. 1(7). 64-69 [in Ukrainian].
6. Kuzenko, T. B., Martyusheva, L. S., Hrachova, O. V., & Lytovchenko, O. YU. (2010). Financial security of the enterprise : training : navch. posib. Kharkiv: Vyd. KHNEU. 300 [in Ukrainian].
7. Synchak, V. P., & Krushynska, A. V. (2012). Financial security of agricultural enterprises as a necessary condition for their competitiveness. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu*. Ser. Ekonomika i menedzhment. 4 (52). 55-60 [in Ukrainian].
8. Pyrozhenko, V. (2006). Methodology of operationalization of the main concepts of national security : humanitarian component. *Politychnyy menedzhment*. 3.23 [in Ukrainian].
9. Synyuhina, N. V. (2012). Financial security of the enterprise in modern conditions as an indicator of the effectiveness of financial control. *Tekhnolohycheskyy audyt y rezervy proyzvodstva*. 4/2(6). 25-26 [in Ukrainian].
10. Titova, S. P. (2010). Basics of formation of the financial component of economic security of agrarian enterprises. *Ekonomika APK*. 9. 96-101 [in Ukrainian].
11. Prystemskiy, O. S., Lavrenko, S. O., & Lavrenko, N. M. (2017). Theoretical aspects of management of economic and financial safety of agricultural enterprises. *Forsight-management : Best world practice of development and integration of education, science and business: collective monograph*. Georgia Batumi. 73-79 [in English].
12. Nepochatenko, O. O. (2014). Activation of investment activities as a way to strengthen the financial security of the agrarian sector. *Ahrosvit*. 2. 3-6. Retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2014_2_2 [in Ukrainian].
13. Zelisko, I. M. (2012). Financial flows of integrated agrarian formation : theoretical aspect. *Ekonomika APK*. 6. 85-90 [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License